

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi pol. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 10.

V Ljubljani, 15. maja 1877.

Tečaj XVII.

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

9.

Človekov namen že tukaj na svetu je ljubiti Boga in ljudi, in sicer pred vsim najbližnje. Njegovi najbližnji so pa oni, ki so imeli največ opraviti z njim, ki so mu bili pomožni, ko je bil še sam nezmožen, kaj storiti za se.

Iz te ljubezni izhaja tudi ljubezen do stvari, ki so ga obdajale v času, ko je bil še izročen varstvu teh ljudi, z eno besedo iz te ljubezni izhaja ljubezen do rojstne hiše, do rojstnega kraja, do domovine.

Ljubezen do starišev in pred vsim do matere, je prva ljubezen, ki jo občuti človek v svojem serci. Človek, ki ni občutil nikdar te ljubezni ni človek, on tudi ni žival, ampak on je dvonožna žival v človeški podobi. Žival tudi ljubi svoje stare; tica leti rada v germ, v katerem se je izvalila. Kako bi se mogel človek pustiti osramotiti od neumne živali!

Dobra gospodinja je blagoslov cele hiše; dobra mati je blagoslov svojih otrok, ki so zopet njen biser in njen zaklad. Dobra mati je angelj varuh, ki čuje noč in dan nad svojimi otroki; ona je njihova blažiteljica, njihova tolažnica. Dobra mati občuti otrokovo zlo bolj, nego on sam. Ona daruje svojo ljubezen za njegov razvitek, za njegovo popolnost in njegov blagor; največi del njenih opravil je namenjen njemu. Takovi ljubezni se pač ne more zoperstavljati nobeno človeško serce. Mora se, hoté ali nehoté napolniti z gorko ljubeznijo. Po tem takem bi bila skoro nepotrebna zapoved: spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in se ti bo dobro godilo na zemlji! Ta zapoved se mora že vkoreniniti v serci

otroka, preden razume pomen teh besed. Ali motimo se. Žival ljubi svoje stare, človek pa mnogokrat ne. On, ki je podoba božja, krona stvarjenja, on ki bi imel biti izgled vsem stvarjem na zemlji, on ima to veliko napako. Človek brez ljubezni do starišev je neobčutljiv kot kamen, sposoben za vsaktero hudodelstvo.

Ako je to resnično, da je prva ljubezen, ki vzplameni v srcu mladeničevem, najlepša; se mora to terditi tembolj o ljubezni do starišev. Saj je ta prva ljubezen človekova. Kedar se zaljubi mladenič v drugo osebo, mora še le hrepeneti po njeni ljubezni; ali tu mu ni treba. Mati jo je že vsacemu razkrila v besedi in dejanji, treba mu jo je tedaj le povračevati. In mora jo tudi. Skoro ni vreden, da živi, kateri bi je ne povračal, kajti iz njega ne bode nikdar kaj prida.

Prelepo opevajo pesniki ljubezen do ženstva. Najlepša čutila zlivajo v te pesni, z najkrasnejšimi besedami jih vtelesvajo. Ta ljubezen jih zapelje mnogo, da ji žrtvuje vse svoje moči, da ji darujejo večkrat svoj stan in svoje premoženje. — In mati? Ni-li ta pred vsem vredna, da se ji posveti v pesni kak čut srca? Preden se vnamemo za kako tujo osebo, je pač potrebno, da vsplamenimo za njo, ki nas je ljubila prva, in ki nas je prva učila ljubezni.

Vendar so bili pesniki, ki so izrazili ljubezen do mater v pesni. Nemški pesnik Heine je bil skozi in skozi spriden človek; ali če beremo one sonete, katere je posvetil materi, ga moramo občudovati. Ako se mu zamore kaj reči v pohvalo, je gotovo pred vsem to, da je ljubil svojo mater.

Drugi je naš Franjo Cimperman. Ne le v besedi, ampak tudi v dejanji je ljubil svojo mater. Prelepi so njegovi „serčni glasovi“, v katerih se posebno lepo kaže njegovo ljubeče otroško serce. Več občutka je v teh preprostih versticah, kot v vseh bombastičnih frazah mladih zaljublencev in poetov. Na njem se niso izpolnile besede: spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in se ti bo dobro godilo na zemlji. Njemu se ni nikdar dobro godilo in umerl je tudi v svoji najlepši starosti. Ali šel je vživat plačilo k svojemu stvarniku, ki je vir ljubezni, in ki mu je vsadil to blagodišečo cvetko v serce. V tem kratkem času svojega zemeljskega bivanja je storil on več v ljubezni in za povzdigo človeštva kot mnogi, ki postanejo sto let stari. Ne obžalujmo njegove prezgodnje smerti, obžalujmo raje svojo lastno nemarnost in terdoserčnost, zaradi katere imajo terpeti marsikteri pesniki. On je ljubil svojo mater, ljubil svojo domovino, tema je spletal nevenljive vence, ki mu bodo ohranili vedno častno mesto med borilci za povzdigo človeštva.

Materino ljubezen vé še le oni prav ceniti, ki se je ločil od nje. Naj dobi tudi na tujem žensko, ki mu hoče namestovati mater, naj jo

tudi poskuša ljubiti kot mater, oj, njena skerb ni senca proti materini in njegova ljubezen je le slab odsév ljubezni do matere.

Le eno mater ima človek, le to mora ljubiti, naj bo tudi beračica. Ako mu tudi ne more dati ničesa, dala mu je življenje, in to je več nego vse drugo blago. Saj je življenje dar, ki si ga ne more pridobiti človek nikdar več, ako mu je enkrat vzeto.

So pa tudi matere, ki se sramujejo svojih otrok, češ, oni so gerbavi, sključeni itd. Vsaka mati bi videla rada svoje otroke lepe, zdrave in bistre. Hudo ji je, ako so v enem ali drugem obziru nepopolni. Pa vse eno ni nič manj vredna otrokove ljubezni. Saj nam ni zapovedano ljubiti le onih, ki nas ljubijo, ampak tudi one, ki nas sovražijo. Otrok si mora prizadevati s svojo ljubeznijo zmagati njeno sovraštvo. Dobro, da so take matere le redke. Večidel so matere, ktere ljubijo svoje otroke, ali ti jih ne. So tudi, ki jim darujejo svojo ljubezen v tako obilni meri, da jim celo škodujejo ž njo.

Ali naj bo mati taka ali taka; vsaka je vredna otrokove ljubezni.

10.

Ker smo zahtevali toliko od otroka, smo opravičeni tirjati tudi marsikaj od matere. Vendar se dadó vse te tirjatve združiti v stavek mati mora biti mati.

Razkrojimo pa to tirjatev v njene posamezne dele, in oglejmo si jih bolj natanko. Pervič: mati mora biti zvesta tovaršica moževa. Ona je podlaga in središče v družini. Podlaga in središče ste pa v vsaki stvari jako imenitni. Ako se podlaga hiši razbije, razruši se celo poslopje; in ako je središče slabo, razpade cela stvar na kose. Znamenit v tem oziru je slovenski pregovor, ki pravi: „Ženska tri vogle hišine podpira, mož le enega“. Nezvesta žena je hijena, ki žre živega moža. Takemu možu je zakon ječa, v ktero ga priklepljejo zakonske vezi. Le njena ali njegova smert ga zamore oprostiti iz nje. Terpí in terpí, žaluje na tihem, in njemu je smert le angelj, ki mu pokaže pot iz te doline solz v deželo, v kateri vlada ljubezen in zvestoba. Ali ne samo ječa je tak zakon, on je pravi pekel na tem svetu. Nevidljiv červ gloda moževo serce, hira in postaja vedno slaběji, in umerje prezgodaj. On se ne briga za domače zadeve, ne za odgojo otrok, od katerih ne vé, čegavi so. Pravijo, da je težko biti lastnim otrokom oče, koliko težje mora še le biti tujim. Namestu da bi se tak oče baval doma z družino, jo zapušča, se podaje v gostilnice, da tam v pijači topi svoje bolečine.

Mati mora biti v vsem izgled svojim otrokom. Kako bo pa mati, ki je sama potrebna zboljšanja, zboljševala svoje otroke. Kako jim bo vcepila v serce ljubezen do sebe, če jo sama tako zlorabi. Ne samo oče ima nositi prokletstvo, ktero mu je nakopala njena nezvestoba, tudi otroci je morajo prenašati. Saj se pa tudi precej spoznajo oni, ki so iz

tacega zakona. Mati, ki ne ljubi svojega moža, tudi ne ljubi svojih otrok. Kako jo bodo tudi ti ljubili. Jaz sem sicer rekel poprej, da otroci morajo ljubiti mater, naj si bo taka ali taka. Kaj pomaga to. Dobro vem, da bodo te besede le glas vpijočega v puščavi. Ljubezen se mora sama ob sebi roditi v srcu. Vse pridigovanje: „ljubite in ljubite“ je malo da ne zastonj, ako se ni ljubezen sama vkoreninila v srcu.

Drugič: mati mora biti dojenica svojih otrok. Perva jed otrokova je mleko, in najboljše je za-nj materino. Mleko tuje ni tako dobro. Materino namreč se ravna po starosti otrokovi. Ali zoper to greši posebno gospoda. Gosposke ženske se sramujejo dojiti svoje otroke, tudi se jim ne zdi gosposko biti brez dojenice. Ako se jim pred oči stavlja, da je za otroka bolje, ako ga same doje, najdejo kmalo izgovor, da jim ni mogoče izvrševati te dolžnosti, ker imajo premalo moči, in da se bojé prehitro postati gerde, če bi dojile. Ali poglejmo kmečko ženo. Ona je imela na pr. sedem otrok, vse je dojila sama, in vendar je ostala krepka; med tem ko je imela jih gosposka le tri, ali še te ji je dojila dojenica, in postala je vse eno slaba in gerda.

Pa pustimo veljati izgovor, da gosposke ženske res ne morejo dojiti svojih otrok, da so preslabe, i. t. d. Odkod pa prihaja to? Vzrokov temu je treba iskati v hrani, katero vživa gospôda. Preveč mesa, to je ravno napaka. Naj vživajo gospé bolj močnate jedila in sočivje, kakor to storé kmetice, in za gotovo se sme pričakovati, da bode vselej lahko dojile svoje otroke. Živali same po sebi vedó, ktera hrana je sposobniša v ta namen.

Le če je mati v resnici bolna, takrat je bolje, da pusti dojiti otroka; kajti v tem slučaju bi mu utegnila s svojim mlekom več škodovati, nego koristiti.

Tretjič: mati naj bo tudi prva odgojiteljica otrokova. Tudi zoper to se pregreše posebno gosposke žene. Precej po rojstvu izročé otroka dojenici in potem odgojitelju ali odgojiteljici. Dolgočasno se jim zdi se baviti z otrokom, saj imajo denar, s katerim se lahko odtegnejo tej tirjatvi. Raje gredó na veselice, plese ali v gledišča, saj so izročile otroka varnim rokam. Vprašam tedaj: čegav je otrok, materin ali odgojiteljev? Ako je njen, čemu ga izroči tujcu? Zakaj ne izroči tudi vsega svojega premoženja njemu? Pa ljudem je več za denar, kot za čudi. Pametneje bi storila taka mati, ako bi dala ves svoj denar odgojitelju, in ga odpravila iz hiše, in si otroka prideržala sama sebi. Ako izgubi denar, si ga še lahko pridobi; ali izgubljenega otroka ne več. Menite li, da niste izgubili otroka, ako ste ga oddali odgojitelju? Za vas je izgubljen. Ljubezen, ki je namenjena vam, bode on povračal odgojitelju. Njega bode ljubil, saj mu je postal oče in mati na enkrat.

Že slišim ugovarjati: Mé, matere nimamo toliko znanja o tem, kar

je za otroka, nismo se učile, kako naj se odgojuje i. t. d. To je pa ravno napačno. Rousseau pravi: „Kdor ne pozna očetovskih dolžnosti, nima pravico postati oče“. Ravno to se sme reči o materah.

Pedagogika uči, da mora imeti učitelj veselje do mladine. Ali bi se ne smel ta stavek še bolj povdarjati starišem? Tem naj bi se posebno naglaševalo to pravilo, kajti otroci so njihovi, med tem ko so učitelju le izročeni. Koliko se tirja od učitelja! Otrok, ki se ni učil ljubiti svojih starišev, ne bode ljubil učitelja; in če ni te ljubezni, mu bode vse učiteljevo ravnanje brez prida. (Dalje prih.)

Dr. Jakob Zupan.

XII Ghaselen an einen Freund

von

Franz Hermann von Hermannsthal.

7.

Der junge Orient ist alt geworden,
Sein heil'ger Feuerstrom ist kalt geworden.
Der duft'ge Hain, von Nymphen voll und Göttern,
Er ist ein einsam öder Wald geworden.
Stumm ist der Sturm des Liebes, der vom Himmel
In seinen Palmen einst gehalten, geworden.
Zerschlagen ist von roher Faust die Laute,
Denn Herr im Osten ist Gewalt geworden.
Das rege Leben voller Blüt' und Jugend
Ist zur versteinten Greisgestalt geworden.
Entwürdigt ist der Mensch, der Sinn des Knechtes
Ist sein entehrender Gehalt geworden.
O, laß mich weinen, aus der schönen Jungfrau
Ist eine grause Mumie bald geworden!

XII Gazel Prijatlu

prevel

Dr. Jakob Zupan.

Mladost Azjank staruha je postala,
Ognjena reka merzla je postala.
Disav dobrava, polna Vil, in Bógov
Samótna pústoš gerda je postala.
Groméla pesem kdež tam iz oblakov
Med palme, dovna muta je postala.
Razdrobil arfo topor je divjakov,
Gospód vostóka sila je postala.
Življenje živoreberno mladosti
Ledénih sívk podoba je postala.
Obresčastén je človek; strah služanstva
Ljudi lastnost nevredna je postala.
O, daj mi plakati lepó divico!
Prevred negudna mumja je postala.